Nr 116.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m.; given Stockholms slott den 14 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern Lindman, ministern för utrikes ärendena Trygger, statsråden Lübeck, Beskow, Lundvik, Borell, von Steyern, Malmberg, Lindskog, Bissmark, Johansson, Dahl.

— —

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför härefter departementschefen, statsrådet Lindskog:

Särskilt understöd till skolväsendet i vissa skoldistrikt inom Norrland och Dalarna.

Under punkt 199 av 1930 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående särskilt understöd till skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation m. m., för ändamålet för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra förslagsanslag av 30,000 kronor.

Sedan utredningen i ärendet numera slutförts, anhåller jag att ånyo få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

Frågans behandling vid 1925 års riksdag.

I en den 6 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 90, framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. I nämnda proposition föreslogs — under § 29 av ett vid propositionen fogat »Förslag till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna» — att det skulle ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd skulle lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn, genom avgiftsfritt upplåtande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av ifrågavarande ärende uttalade därjämte dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att han icke vore i tillfälle att då taga ställning till väckt fråga om eventuellt ytterligare statligt understöd åt vissa skoldistrikt i form av särskilt bidrag till skolbyggnaders uppförande och till inackordering av skolbarn i skolhem eller enskilda hem. Enligt departementschefens mening borde denna fråga för övervägande överlämnas till ecklesiastikdepartementet.

I två vid riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition väckta motioner (I: 249 och II: 374) framhölls, att i sagda § 29 borde utsägas, att skattetyngd skolkommun, som ådroges ökade kostnader för barn, tillhörande kolonister — särskilt sådana, som inflyttade från annan kommun — även borde kunna erhålla understöd utöver vad i propositionen föreslagits.

I sitt i ärendet avgivna, av riksdagen i skrivelse den 30 maj 1925, nr 299, godkända utlåtande, nr 67, anförde jordbruksutskottet, att utskottet icke ville förneka, att fog funnes för motionärernas hemställan, samt att utskottet förutsatte, att berörda fråga gjordes till föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet genom utredning på sätt departementschefen ställt i utsikt.

Kungörelsen den 26 juni 1925 nr 291.

Den 26 juni 1925 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse, nr 291, angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, i vilken kungörelse under § 29 bestämmelser utfärdats rörande understöd åt skoldistrikt genom avgiftsfritt upplåtande av mark och kostnadsfritt tillhandahållande av virke på sätt i propositionen nr 90/1925 föreslagits.

Åtgärder med anledning av jordbruksutskottets hemställan i utlåtande 67/1925.

I skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 2 juni 1925 anhöll dåvarande chefen för jordbruksdepartementet — under hänvisning till vad som rörande frågan om skolväsendet för kolonisters barn förekommit vid 1925 års riksdag — att chefen för ecklesiastikdepartementet ville taga under övervägande frågan om ytterligare statsunderstöd, utöver vad som av nämnda riksdag medgivits, åt vissa skoldistrikt för skolväsendets ordnande för kolonisters barn.

Den 23 juli 1925 anbefalldes skolöverstyrelsen att verkställa närmare utredning, huruvida och i sådant fall under vilka villkor ifrågasatt ytterligare statsunderstöd borde utgå för skolor, anordnade för barn till kolonister å kronoparker i Norrland och Dalarna; och skulle skolöverstyrelsen äga att, när omständigheterna befunnos därtill föranleda, till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Med skrivelse den 13 juli 1926 inkom skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t med yttrande och förslag i ämnet samt överlämnade därvid utlåtanden i ärendet av vederbörande folkskolinspektörer ävensom av domkapitlen i Uppsala, Västerås, Härnösand och Luleå.

Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande till en början erinrat, att överstyrelsen i sitt den 17 oktober 1922 över kolonisationskommitténs betänkande avgivna utlåtande beträffande frågan, huru den ungdom, som uppväxte i de av kolonaten nybildade hemmen å de vidsträckta och kommunikationsfattiga norrländska skogstrakterna, kunde beredas möjlighet att erhålla erforderlig skolundervisning, sammanfattat sitt anförande sålunda:

1) Innan kolonat upplåtas, böra genom vederbörande folkskolinspektörs försorg införskaffas upplysningar, huru undervisningen av barnen inom det tilltänkta koloniområdet lämpligen må kunna ordnas.

2) I främsta rummet böra kolonat upplåtas på sådana platser, där möjlighet finnes för kolonisternas barn att begagna sig av redan befintliga skolor.

3) Därest dylik möjlighet ej förefinnes, böra kolonat sammanföras i så stora grupper — exempelvis 8 eller 10 — att verkliga förutsättningar med hänsyn till blivande lärjungantal ej saknas för upprättande av särskild skola för koloniområdet.

4) Endast i vissa undantagsfall böra, då skola ej finnes upprättad i närheten, kolonat upplåtas i så små grupper, att barnens undervisning måste tillgodoses genom deras inackordering i skolhem eller enskilda hem på plats, där skola finnes.

5) Vid upprättande av skola för kolonistbarn bör staten, intill dess frågan om statsbidrag till folkskolebyggnader i allmänhet blivit löst, lämna understöd dels genom avgiftsfritt upplåtande av för ändamålet erforderlig mark, dels genom bidrag till skolbyggnadernas uppförande till en omfattning, som med hänsyn till vederbörande skoldistrikts ekonomiska förhållanden i varje särskilt fall prövas lämpligt och rättvist.

6) Då för kolonistbarns undervisning inackordering av ifrågavarande barn på annan ort måste tillgripas, bör staten härtill lämna bidrag i överensstämmelse med vad i fråga om statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn i skolhem eller enskilda hem genom nådiga kungörelsen den 27 februari 1920 (nr 144) är föreskrivet.

Härefter har skolöverstyrelsen erinrat därom, att genom särskilda beslut på därom gjord framställning tomter för skolbyggen kostnadsfritt hava upplåtits.

Genom beslut den 31 december 1921 medgavs sålunda, att ett område om 4,900 kvadratmeter å kronoparken Råneträsk inom Porjus revir finge till Gällivare församlings skolråd kostnadsfritt upplåtas, att av skolrådet med nyttjanderätt innehavas tillsvidare och så länge det vore för det avsedda ändamålet använt, under villkor att skolrådet uppsatte och underhölle hägnad omkring området mot kronoparkens övriga mark. Vidare medgavs genom beslut den 26 augusti 1921, att erforderligt område å Djupsjö kronopark vid Gransjö järnvägsstation, dock högst 1 hektar, finge under vissa närmare angivna villkor till Edefors församling för uppförande av skolhus mot en årlig avgift av 10 kronor upplåtas, och genom beslut den 16 november 1923 medgavs, att till tomt för skola å kolonisationsområdet i Pite kronopark finge till Hortlax församling mot en årlig avgift av 10 kronor upplåtas ett område av omkring 1 hektar. Å de båda sistnämnda kolonisationsområdena beviljades jämväl fritt virke på rot för uppförande av ifrågavarande skolhus med tillhörande uthusbyggnader jämte stängsel. Vidare har överstyrelsen bringat i erinran, att genom beslut vid 1922 års riksdag bestämdes, att fria skoltomter skulle tillhandahållas även å vissa andra kolonisationsområden.

Vidare meddelar skolöverstyrelsen, att vid skilda tillfällen av kolonister klagomål anförts rörande vissa skoldistrikts åsidosättande av skyldigheten att för kolonisternas barn anordna undervisning på lämpligt sätt. Beträffande dessa framställningar ävensom de åtgärder, som med anledning därav vidtagits, vill jag inskränka mig till att hänvisa till handlingarna i ärendet.

Härefter har så skolöverstyrelsen lämnat en sammanfattande redogörelse för de av domkapitlen och folkskolinspektörerna i ärendet inhämtade, av mig i det föregående omnämnda utlåtanden och däri framlagda synpunkter, varur jag tillåter mig anföra följande:

Domkapitlen i Uppsala, Härnösand och Luleå förorda med instämmande i överstyrelsens ovannämnda tidigare avgivna utlåtande över kolonisationskommitténs betänkande ytterligare statsunderstöd till skolväsendet för kolonisters barn, i den mån sådant understöd efter prövning av varje särskilt fall kan visa sig erforderligt. — Domkapitlet i Uppsala anser vidare, att sådant understöd bör lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, efter vilka statsbidrag utgår till kostnader för skolundervisning åt lots- och fyrpersonalens barn. Domkapitlet i Härnösand föreslår — en av domkapitelsledamöterna har i ämnet anfört avvikande mening — att, utöver vad av överstyrelsen föreslagits, understöd jämväl borde utgå till anordnande av skolskjutsar i de fall, då skolfrågan löses på så sätt, att, där barnen eljest måst inackorderas i hem vid närmaste skola, de i stället genom skoldistriktets försorg erhålla skjuts till och från skolan. Domkapitlet i Luleå anser att beträffande de villkor, under vilka kommun må böra ifrågakomma till erhållande av sådant bidrag, i första rummet borde gälla, att kommunen vore skattetyngd och hade ringa ekonomisk bärkraft, vidare att kommunen skulle åtaga sig underhållsskyldigheten av byggnaderna och slutligen att ett visst antal barn i skolåldern kunde beräknas mera stadigvarande finnas å kolonatet, exempelvis minst 15 à 20 stycken, samt att kommunen skulle ikläda sig skyldigheten att fullgöra de åligganden, som i allmänhet tillkomme skoldistrikt med avseende på lärares avlöning, lokalernas renhållning, uppvärmning och belysning m. m.

Domkapitlet i Västerås finner med hänsyn till förhållandena inom stiftet något ytterligare statsunderstöd för det ändamål, varom nu vore fråga, icke vara för närvarande erforderligt.

Av *folkskolinspektörernas* yttranden framgår, att frågan givetvis ställer sig olika för kolonat, belägna i de mera välbärgade skoldistrikten i Dalarna och i sydligare nejder överhuvudtaget än i de nordligaste trakterna. Sålunda hava inspektörerna i vissa inspektionsområden, Upplands, Roslagens, Västmanlands östra och Hälsinglands norra, förklarat sig icke hava något att erinra i ärendet, då kolonat å kronoparker icke funnos därstädes och sannolikt icke inom den närmaste tiden komme att där anläggas. Inspektörerna i Dalarnas södra och östra områden anse något ytterligare statsunderstöd för dessa områdens vidkommande icke erforderligt, enär barnen å kolonaten i sagda områden utan svårighet kunde besöka redan förefintliga skolor. Inspektören i Dalarnas norra inspektionsområde instämmer häruti, då skoldistrikten, där kolonat vore under uppförande eller komme att inrättas inom sistnämnda område, ägde stora skogsmedelsfonder.

Övriga folkskolinspektörer, som i ärendet hörts, synas däremot vara eniga om att kommuner, där kolonat förekomma, i allmänhet hava mycket ringa inkomster i form av skattebidrag från kolonisterna, men att de däremot få vidkännas ganska dryga utgifter för deras skull och att rättvisa och billighet kräva, att staten träder hjälpande emellan genom att utöver det understöd till anskaffande av skollokaler å kolonat, som av Kungl. Maj:t och riksdagen medgivits, ytterligare understöd till underlättande av de särskilda skoldistriktens skyldigheter i fråga om anordnande av undervisning åt kolonisternas barn lämnas. Beträffande omfattningen av sådant ytterligare statsunderstöd äro meningarna delade. Flertalet bland dem har framhållit betydelsen av att då koloniseringen berör kommuner med mycket olika ekonomiska förutsättningar, omfattningen av statens ytterligare bidrag prövas i varje särskilt fall med hänsyn till i ärendet förebragt utredning. Förslag har framställts, att framställning om prövning av hithörande frågor borde göras på sätt som är stadgat angående bidrag till vissa kostnader för skolundervisning åt lots- och fyrpersonalens barn. Inspektörerna i Stockholmstraktens, Gästriklands och Medelpads inspektionsområden instämma i överstyrelsens ovannämnda tidigare gjorda hemställan. Inspektörerna i Ångermanlands södra, Norrbottens södra och Norrbottens mellersta inspektionsområden framhålla särskilt vikten av att statsbidrag lämnas till inackordering i de fall, barnantalet är för ringa för anordnande av särskild skola. Enligt den sistnämndes förmenande borde frågan om ytterligare statsbidrag lösas oberoende av såväl frågan om statsbidrag till folkskolebyggnader i allmänhet som ifrågasatt ökat statsbidrag till inackordering av skolpliktiga barn. Inspektören i Ångermanlands norra inspektionsområde anser, att då barn för sin skolgång inackorderas vid någon närliggande skola, inbesparas statsbidraget till en lärares avlöning, och intill detta belopp åtminstone borde kolonathemmen rent principiellt hållas skadeslösa. — Möjligen skulle skoldistrikt enligt inspektörens förmenande hava rätt att från statens sida fordra viss garanti, så att i händelse kolonatet skulle nedläggas, ersättning lämnades för å skolhuset nedlagda kostnader. Inspektören i Hälsinglands södra inspektionsområde meddelar, att ytterligare understöd åt vissa skattetyngda skoldistrikt i form av särskilda bidrag till skolbyggnaders uppförande syntes honom vara av nöden, exempelvis i Loos skoldistrikt, där åtskilliga kolonisationsområden funnos. Kolonistbarnen voro hänvisade till andra skolor

inom distriktet, men de långa och besvärliga skolvägarna hade vållat, att skolgången ofta varit dålig. Vissa år hade flera av kolonisternas barn helt uteblivit från undervisningen. Framställningar från kolonisterna om särskilda skolor för deras barn hade ej av skoldistriktet, som vore ganska skattetyngt och hade svårt nog att även i övrigt sörja för behövliga skolor och lokaler, kunnat bifallas. En eller två skolor särskilt för deras barn syntes inspektören dock vara motiverade. Inspektören i Jämtlands södra inspektionsområde anför, att inom detta område talrika exempel funnos på svårigheten att tillfredsställande lösa skolfrågan för barn, boende i småbyar och enstaka gårdar i avlägsna skogar. Å kolonatet i Ansjö funnos 15 skolpliktiga kolonistbarn, som samtliga ginge i Ansjö skola, inackordering hade skett i endast några få fall. Avståndet till skolan vore 4 kilometer för 6 barn, 8 kilometer för 6 och 10 kilometer för 3 barn. Förhållandena tydde på, att inackorderingsbidrag samt där vägförhållandena sådant medgåve bidrag till skolskjutsar mest erfordrades. Inspektören i Jämtlands norra inspektionsområde uttalar, att så länge barnantalet inom kolonatområdet vore så ringa, att egen skola inom detsamma icke rimligtvis kunde upprättas för kolonisternas barn, det borde åligga staten att lämna bidrag till inackordering för barnen vid annan skola, då barnens målsmän icke kunde själva bestrida denna utgift. När barnantalet inom kolonatområdet blivit så stort, att skola borde upprättas, borde det åligga staten att helt bekosta uppförandet av skolhus med tjänstebostad samt förse skolan med möbler och undervisningsmateriel. Även underhåll av skolhuset och inventarier samt materiel borde åligga staten, som dessutom borde tillhandahålla bränsle för både skolans och lärarens behov. Skoldistriktet borde avlöna läraren och uppbära statsbidraget härtill liksom ock svara för skollokalernas eldning och städning. Staten borde även bestrida utgifterna för de fortsättningsskolpliktiga barnens inackordering vid befintlig fortsättningsskola inom kommunen, då föräldrarna och målsmännen själva icke kunde göra detta. Inspektören i Västerbottens norra inspektionsområde anför följande. I de fall, då skoldistriktet nödgades uppföra särskilda skolhus, huvudsakligen avsedda för kolonisters barn, borde staten lämna bidrag även i form av anslag till själva byggnadskostnaderna för såväl skolhus som lärarbostäder samt till inventarier och materielanskaffning. Skulle det till Kungl. Maj:t överlämnade förslaget om statsbidrag till skolhusbyggnader i riket framläggas och vinna riksdagens bifall, vore ju här förevarande fråga i stort sett därmed löst. Komme detta förslag däremot icke att under den närmaste tiden föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, vore det lämpligt, att understöd beviljades i huvudsaklig överensstämmelse med föreskrifterna rörande bidrag till skolhusbyggnader inom rikets nordligaste gränsorter. I de fall, då antalet skolpliktiga kolonistbarn tillfälligtvis vore så stort, att särskild skola för dem lämpligen borde upprättas men det icke kunde avgöras, om skolan för framtiden där borde bibehållas, torde en lämplig utväg vara att förhyra lokaler inom området och staten ersätta kostnaderna för förhyrning, uppvärmning och städning. Funnes ej lämpliga lokaler att hyra eller vore barnantalet ringa eller kolonaten vitt spridda, torde skolundervisning lämpligast kunna anordnas därigenom, att barnen inackorderades och anslaget härför höjdes i den mån som erfordrades. Inom området kunde belopp härför för närvarande approximativt beräknas till 4,500 kronor.

Folkskolinspektören i Västerbottens södra inspektionsområde lämnar bland annat följande uppgifter från sagda område. Det av överstyrelsen fram-

ställda önskemålet, att kolonat i främsta rummet borde upplåtas på sådana platser, där möjligheter funnes för kolonisternas barn att begagna sig av redan befintliga skolor, syntes inspektören endast undantagsvis kunna förverkligas, enär kolonatens förläggningsort måste bestämmas efter helt andra grunder och i varje fall utan hänsyn till skolfrågan. Vad som behövde göras vore att höja det för inackorderingsändamål utgående statsanslaget, i den mån skolrådens årliga utredningar ådagalade, att sådant behov förelåge. Ett exempel på att hela skolbyggnaden borde uppföras på statens bekostnad erbjöde Risbäcks skoldistrikt. Befolkningen i detta distrikt utgjordes med få undantag av arrendatorer å bolagshemman samt av skogsarbetare och distriktets ekonomiska bärkraft vore den svagast tänkbara. Här funnes ett större koloniområde, Saxåmon, där antalet skolpliktiga barn redan uppginge till 15—20, och behovet av ett skolhus vore ytterst trängande, men någon möjlighet för distriktet att uppföra ett sådant eller ens bidraga till kostnaderna härför funnes icke. Beträffande de närmare villkor och bestämmelser, som borde gälla för skolrådens ansökningar om statsbidrag, syntes inspektören föreskrifterna i kungörelsen den 27 februari 1920 angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Västerbottens och Norrbottens län för skolhemsbyggnader och deras inredning kunna i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Folkskolinspektören i Västerbottens mellersta inspektionsområde anför följande. Att staten tillhandahölle markområde för skolan samt virke på rot till skolhus, lärarbostäder och områdets inhägnande innebure visserligen en liten lättnad för skoldistrikten, men inspektören ville erinra om, att värdet av denna hjälp, cirka en hektar mark och skog på rot för byggnader och inhägnad, vore skäligen litet i en ofta avlägset liggande skogstrakt i en lappmarkssocken. Det vore avverkningen, framforslingen och bearbetningen av timret samt byggnadernas uppförande, som krävde de största kostnaderna, vilka i ogynnsamma fall komme att närma sig priset på fullt förädlat virke, framforslat till byggnadsplatsen. Den sålunda ifrågasatta hjälpen till anskaffande av skolhus å koloniområden funne inspektören därför otillräcklig. I det fall, då det vore påtagligt, att skolhus måste uppföras huvudsakligen i följd av statens kolonianläggningar, syntes det hårt att pålägga skoldistrikten hela den kontanta kostnaden för skolhusens uppförande, framtida underhåll och uppvärmning. I intet fall funne inspektören det lämpligt, att staten förpliktade sig att för framtiden underhålla husen och förse dem med erforderligt bränsle, enär detta skulle medföra, att de olika skolhusen inom ett skoldistrikt skulle komma att sortera under olika myndigheter, vilket säkerligen komme att medföra åtskilliga olägenheter. Inspektören ansåge bäst, att skolhus med tomtområde under alla förhållanden överlätes på skoldistriktet att avgiftsfritt nyttjas, så länge detsamma för avsett ändamål användes och nöjaktigt underhölles. Beträffande bränsle till skollokaler och lärarbostäder borde sådant tillhandahållas vederbörande från omgivande kronopark mot det pris, som för liknande skogsläge gällde på orten. I de fall, då för kolonistbarns undervisning inackordering av ifrågavarande barn på annan ort måste tillgripas, borde staten härtill lämna särskilt bidrag i överensstämmelse med vad i fråga om statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn i skolhem eller enskilda hem genom kungörelsen den 27 februari 1920 (nr 144) vore föreskrivet.

Inspektören i Norrbottens norra inspektionsområde anser för sin del, att

till ett skolhus för en skola av typ D1 eller B3 åtginge cirka 400 träd, och värdet av dessa och tomten kunde ej uppskattas så särdeles högt. Största utgifterna låge i arbetskostnaderna. Skulle därför en verklig lösning av skolfrågan ske, erfordrades, att staten jämväl lämnade bidrag till dessa. I fråga om de finsktalande församlingarna kunde man dock anse, att skolbyggnadsfrågan vunnit sin lösning, jämväl för kolonaten, genom riksdagens beslut om statsbidrag för sådana byggnader, och vilka bidrag efter ansökan i varje särskilt fall utginge i förhållande till församlingens ekonomiska ställning. Lämpligaste sättet för ordnandet av kolonatens skolfråga syntes inspektören vara, att de bestämmelser, som gällde för finsktalande församlingar, utsträcktes att gälla även skolhus vid kolonat utom det finsskspråkiga området. I de fall där man måste sörja för barnens undervisning genom inackordering i skolhem eller enskilt hem syntes det inspektören nödvändigt, att staten lämnade bidrag, avvägt efter distriktens ekonomiska ställning. Skulle kommunerna ensamma bestrida inackorderingskostnaderna, bleve följden sannolikt den, att man för att slippa med lägsta möjliga kostnader inackorderade barnen under halva läsåret vid någon flyttande mindre folkskola.

För egen del anför skolöverstyrelsen följande:

Enligt ovannämnda kungörelse den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna kan skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall kostnadsfritt erhålla fri tomt och erforderligt virke å rot. Överstyrelsen har förut bland annat som sin mening framhållit, att staten utom ovannämnda naturaförmåner också borde lämna kontant bidrag till skolbyggnaders uppförande i den omfattning, som med hänsyn till vederbörande skoldistrikts ekonomiska ställning prövas lämpligt och rättvist, och även bidraga till kostnaderna för inackordering av kolonistbarn, när sådan måste tillgripas. Här ovan återgivna yttranden av domkapitel och folkskolinspektörer giva också kraftigt stöd åt denna överstyrelsens mening. Utvecklingen har visat, att avsevärda svårigheter uppstått i fråga om tillgodoseende av skolundervisning för kolonisternas barn, och att denna angelägenhet förorsakar skoldistrikten betydande särskilda kostnader. De flesta församlingar, inom vilka kolonat anläggas, äro också hårt skattetyngda och i ekonomiskt hänseende mindre bärkraftiga.

Härtill kommer, att kolonisationen även i andra avseenden t. ex. i fråga om fattigvård medfört ökade utgifter för kommunerna utan motsvarande ökning i inkomster genom skattebidrag från kolonisterna. Från flera håll vitsordas också, att kolonisationen framkallat missnöje och bekymmer inom församlingarna, och att de icke kunna känna sig förpliktade att utan hjälp sörja för kolonistbarnens skolundervisning, då kolonaten upprättas utan någon församlingarnas medverkan och understundom mot deras vilja och önskan.

Med hänvisning till sitt ovannämnda utlåtande den 17 oktober 1922 och med stöd av den utredning i frågan, som nu gjorts, får överstyrelsen som sin mening framhålla, att rättvisa och billighet kräva ökat statsbidrag till de skoldistrikt, som nödgas vidkännas särskilda kostnader för undervisning av barn till kolonister.

Ett ökat statsunderstöd för denna angelägenhet bör dock icke enligt över-

styrelsens mening medföra några undantagsbestämmelser i fråga om skolväsendets organisation och ledning. Det bör allt fort åligga de skoldistrikt, inom vilka kolonaten ligga, att ombesörja lagstadgad skolundervisning för kolonisternas barn såväl som för andra barn, och skolråd och kyrkostämma böra även härvidlag på författningsenligt sätt handhava denna angelägenhet. Att staten genom några sina egna organ i vissa fall skulle upprätta skolor för kolonisters barn och sedan underhålla dessa, finner överstyrelsen varken nödigt eller lämpligt.

Statsbidrag för ifrågavarande ändamål bör alltså utgå till skoldistrikt efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Endast genom en sådan prövning efter samtliga vederbörandes hörande torde det bliva möjligt avgöra, i vilken omfattning skoldistriktet nödgas vidkännas merkostnader för sitt skolväsende på grund av kolonat inom församlingen. Därigenom möjliggöres också nödig hänsyn till den sökande församlingens ekonomiska bärkraft i allmänhet och till de utgifter, kolonisationen förorsakat kommunen i fråga om fattigvård eller i annat avseende. Först efter en sådan allsidig prövning i varje fall, torde det bliva möjligt avgöra, huru stort statsbidrag skäligt bör tillerkännas skoldistriktet för kolonistbarnens skolundervisning.

Vad vidare beträffar frågan om i vilken omfattning och på vad sätt statsbidrag för ovanberörda ändamål bör utgå, vill överstyrelsen till en början erinra om det till Kungl. Maj:t överlämnade förslaget rörande statsbidrag till uppförande av skolhusbyggnader. Därest detta förslag inom den närmaste framtiden av Kungl. Maj:t framlägges för riksdagen och vinner dess bifall, skulle därmed även nu föreliggande fråga föras närmare sin lösning. Då emellertid detta förslag måhända ännu på åtskilliga år icke kommer att leda till praktiskt resultat och sannolikt icke heller skulle möjliggöra statsbidrag i den utsträckning, som för nu föreliggande ändamål är nödvändigt, anser överstyrelsen, att framställning lämpligen bör göras om särskilt anslag till uppförande av skolbyggnader för kolonat i Norrland och Dalarna och till underlättande av skolgång för kolonisternas barn.

Rörande omfattningen av statsbidrag för detta ändamål anser överstyrelsen visserligen, att fall kunna förekomma, då staten helt bör bestrida kostnaderna för nybyggnad av skolhus uteslutande eller huvudsakligen avsedda för barn till kolonister jämte därför nödiga lärarbostäder. I många fall torde dock statsbidraget kunna begränsas till endast en del av kostnaderna för nybyggnad och dess storlek göras beroende av den sökande församlingens ekonomiska ställning, dess merkostnad i utgifterna för skolväsendet på grund av inom densamma liggande kolonat, samt av i vad mån även andra skolpliktiga inom skoldistriktet kunna hänvisas till de närmast för kolonistbarn uppförda skolhusen.

Enligt överstyrelsens mening bör skäligt statsbidrag också kunna utgå till skoldistrikt, som på grund av genom kolonats anläggande ökat barnantal nödgats vidtaga sådana utvidgningar av redan förefintliga för området i övrigt fullt tillräckliga skolor, att nybyggnad av lokaler därigenom blivit nödvändiga.

I andra fall, särskilt där man icke med någon grad av visshet kan avgöra, om skolan för framtiden kommer att behövas och bibehållas, torde det vara lämpligt att förhyra lokaler för skola vid kolonatsamhällen. Där under sådana förhållanden tjänliga lokaler kunna anskaffas genom förhyr-

ning, synes det överstyrelsen rimligt, att statsbidrag utgår till hela hyres beloppet eller del därav.

Mångenstädes, där kolonaten ligga spridda och barnantalet är ringa, torde skolundervisningen lämpligen kunna tillgodoses genom inackordering i skolhem eller enskilda hem i byar, där skolor med goda skolformer finnas. Understundom torde i sådana fall skolgången bäst underlättas genom skolskjutsar, där avstånd och vägförhållanden möjliggöra en sådan anordning. Även för sådant ändamål synes statsbidrag vara behövligt. Överstyrelsen anser sålunda, att i förevarande fall statsbidrag bör utgå både till uppförande av skolhus och lärarbostäder och jämväl till underlättande av skolgången genom inackordering eller anordnande av skolskjutsar.

I fråga om skolor, upprättade uteslutande för kolonisters barn, böra enligt överstyrelsens mening skoldistrikten också kunna erhålla statsbidrag till nödiga inventarier och en första uppsättning av undervisningsmateriel. Däremot kan överstyrelsen icke dela den av åtskilliga folkskolinspektörer uttalade meningen, att staten också skulle förpliktiga sig att för framtiden underhålla både skolhus och inventarier och därjämte bekosta och tillhandahålla bränsle för både skolans och lärarpersonalens behov. En sådan anordning skulle medföra, att de olika skolorna inom samma skoldistrikt för sitt underhåll i visst avseende bleve beroende av olika myndigheter, vilket säkerligen skulle komma att medföra åtskilliga slitningar och olägenheter.

Rörande de villkor, under vilka skoldistrikt må anses böra ifrågakomma till erhållande av statsbidrag för ovanberörda ändamål, torde böra gälla, att kommunen åtager sig all underhållningsskyldighet av byggnaderna och ikläder sig skyldigheten att fullgöra alla de åligganden, som i allmänhet tillkomma skoldistrikt med avseende på lärares avlöning, lokalernas renhållning, uppvärmning, belysning m. m. Till den sökande kommunens skattebörda och ekonomiska bärkraft bör självfallet också den största hänsyn tagas icke blott vid bestämmande av statsbidragets storlek utan också vid beslut om, huruvida bidrag skall utgå eller ej.

Vid beräkning av storleken av det anslag, som för budgetåret 1927/1928 för nu föreliggande ändamål torde bliva nödvändigt, utgår överstyrelsen från det behov av lokaler, som enligt folkskolinspektörernas yttranden för närvarande förefinnes. Enligt deras uppgifter behövas skolor för Stenhälla, Berg och Miltonberget inom Bodums skoldistrikt, Rensjön och Tarasjönäs inom Ramsele, Ede i Hammerdal, Ansjö i Hällesjö, Aronsjökullarna i Vilhelmina, Metseken i Lycksele, Vanträsk och Stortjärnliden i Stensele samt Saxmon i Risbäck. Dessutom uppgives, att skolor äro behövliga för kolonat även inom Jokkmokk, Loos och Överluleå. I vad mån nödiga lokaler för dessa skolor skulle kunna anskaffas genom förhyrning, framgår icke av uppgifterna, men i allmänhet torde nybyggnader bliva nödvändiga. Av de inkomna yttrandena framgår med stor samstämmighet, att församlingarna ytterst ogärna vilja ikläda sig kostnader för skolor avsedda för kolonatsamhällen och tydligen vänta de på möjlighet att för detta ändamål erhålla statsbidrag. Under sådana förhållanden torde under det närmaste året någon omfattande byggnadsverksamhet på detta område knappast vara att vänta. Överstyrelsen anser sig därför böra för budgetåret 1927/1928 föreslå ett anslag av endast 50,000 kronor till anskaffande av lokaler för skolor avsedda för barn till kolonister i Norrland och Dalarna.

Beträffande statsbidrag till inackordering av skolbarn från kolonat vill överstyrelsen erinra om att riksdagen efter framställning av Kungl. Maj:t

för budgetåret 1926/1927 anslagit 200,000 kronor för beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Genom kungörelse av den 28 maj 1926 har också Kungl. Maj:t utfärdat närmare bestämmelser rörande statsbidrag för ovannämnda ändamål.

Av folkskolinspektörernas yttranden framgår, att det av riksdagen beviljade anslaget för inackordering av skolbarn i avsevärd utsträckning också kommit kolonistbarnen tillgodo. Därom skriver folkskolinspektören i Västerbottens södra inspektionsområde: »Av de barn, som jämlikt kungörelsen den 27 februari 1920 hittills för skolgång inackorderats i enskilda hem, utgöra barn till kolonister en mycket väsentlig del. Ingen åtskillnad har gjorts eller göres mellan kolonisternas barn och andra distriktets skolpliktiga barn, som på grund av fattigdom och lång skolväg måste inackorderas i närheten av skola. Icke heller i fortsättningen synes mig något skäl föreligga att skilja kolonistbarnen från distriktets övriga barn, så att ett särskilt statsanslag skulle erfordras såsom bidrag för inackordering av de förra.» Överstyrelsen är också av den meningen, att något särskilt anslag för inackordering av kolonistbarn icke är behövligt, utan att detta behov kan tillgodoses genom ovannämnda anslag för inackordering av skolbarn, och har för avsikt att vid förnyad framställning till Kungl. Maj:t om anslag för detta ändamål taga nödig hänsyn även till kolonatens behov i detta avseende.

Enligt kungörelsen den 28 maj 1926 kan dock statsbidrag för inackordering av skolbarn utgå till vissa skoldistrikt endast inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, under det att kolonat finnas även inom Västernorrlands, Kopparbergs och Gävleborgs län. Det synes rimligt, att skoldistrikt även inom dessa län, vilka hava att sörja för skolundervisning till barn från kolonat, beredas möjlighet att erhålla statsbidrag till inackordering av dessa barn, där denna anordning visar sig ändamålsenligast för deras skolgång.

I fråga om anordnande av skolskjutsar för kolonistbarn erfordras icke något särskilt anslag och icke heller någon ändring i gällande bestämmelser, då vad som gäller om skolskjutsar för skolpliktiga i allmänhet även kan tillämpas på kolonistbarn.

Överstyrelsen har som sin mening ovan framhållit, att det anslag, som riksdagen eventuellt beviljar för här berörda ändamål, bör tilldelas skoldistrikten i enlighet med särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser. Förslag till dessa bestämmelser liksom ock till de författningsändringar, som därigenom nödvändiggöras, torde framdeles böra av överstyrelsen avgivas.

På grund av det anförda hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte *dels* för anskaffande av lokaler till skolor för kolonistbarn i Norrland och Dalarna för budgetåret 1927/1928 av riksdagen äska ett förslagsanslag på extra stat av 50,000 kronor, *dels* för riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i kungörelsen den 28 maj 1926 angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn, att däri givna bestämmelser utsträckas till att omfatta skoldistrikt även inom Gävleborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län, i vad angår skolor avsedda för kolonistbarn.

Över skolöverstyrelsens sålunda framlagda utredning hava utlåtanden avgivits av vederbörande länsstyrelser, och jag vill här i korthet redogöra för innehållet i de sålunda avgivna utlåtandena.

Länsstyrelsen i Falun, som inhämtat yttranden från skolrådet i Älvdalens skoldistrikt och folkskolinspektören i Dalarnas norra inspektionsområde, har ansett sig böra biträda folkskolinspektörens uppfattning, att den lämpligaste form, varunder staten borde understödja ifrågavarande barns undervisning, vore genom anvisande av statsbidrag till barnens inackordering å ort, varest lämplig skolform funnes att tillgå, eller till skolskjutsar. Länsstyrelsen har därför ifrågasatt, att skolöverstyrelsens föreliggande förslag, vad Kopparbergs län anginge, för det dåvarande icke måtte föranleda till annan åtgärd från statsmakternas sida, än att sådan ändring måtte vidtagas i kungörelsen den 28 maj 1926 angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn, att i åberopade kungörelse meddelade bestämmelser utsträcktes att omfatta jämväl skoldistrikt inom Kopparbergs län.

Länsstyrelsen i Gävle har införskaffat utredning från kolonisationsnämnden i Gävleborgs län, vilken i sin ordning hört pastorsämbetet och skolrådet i Loos församling samt landsfiskalen i Loos skoldistrikt. Kolonisationsnämnden har därvid meddelat, att av de tre grupperna kolonat i länet en vore väl belägen beträffande barnens skolgång ävensom att för de till en grupp hörande barnen skolskjutsar anordnats, vartill statsbidrag erhållits. Även för de till den tredje gruppen hörande barn hade vederbörande skolråd för avsikt att söka inrätta skolskjutsar, och ansåge nämnden fördenskull, att resultatet av en sådan anordning först borde avvaktas, innan åtgärder för inrättande av särskild skola vidtoges. Under sådana förhållanden ansåge kolonisationsnämnden något anslag för anskaffande av lokaler till skolor för kolonistbarn för det dåvarande icke vara erforderligt. Mot skolöverstyrelsens förslag, att kungörelsen den 28 maj 1926 rörande inackorderingsbidrag måtte utsträckas att gälla även Gävleborgs län, hade nämnden intet att erinra. På grund av svårigheten att åstadkomma inackordering för kolonistbarnen komme en sådan anordning sannolikt mycket sällan till användning, men den kunde dock hava sitt berättigande för underlättande av skolgången för avlägset boende barn, för vilka begagnande av skolskjutsar på grund av sjuklighet eller annan anledning icke skulle befinnas lämpligt.

Länsstyrelsen har för egen del åberopat vad kolonisationsnämnden i sitt yttrande anfört.

Länsstyrelsen i Härnösand har anfört: Frågan om anordnande av skolundervisning för barn till kolonister å kronoparkerna i Norrland torde icke kunna lösas på ett tillfredsställande sätt utan ett kraftigt ingripande från statens sida. Vad skolöverstyrelsen härutinnan föreslagit syntes länsstyrelsen vara väl motiverat och beaktansvärt. Då jämväl inom Västernorrlands län funnes flera kolonat av sådan omfattning, att särskilda åtgärder erfordrades för beredande av skolundervisning för kolonisternas barn, ville länsstyrelsen särskilt betona vikten av att skolöverstyrelsens hemställan i vad den avsåge sådan ändring i kungörelsen den 28 maj 1926 angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn, att däri givna bestämmelser utsträcktes till att omfatta skoldistrikt även inom Västernorrlands län, måtte vinna beaktande.

Länsstyrelsen i Östersund har, med bifogande av ett av sekreteraren hos Jämtlands läns kolonisationsnämnd avgivet yttrande, anfört bland annat följande: Av den verkställda utredningen framginge, att avsevärda svårigheter uppstått i fråga om tillgodoseende av kolonistbarnens skolundervisning samt att såväl denna angelägenhet som den genom kolonaten ökade fattigvårdstungan förorsakat vederbörande kommuner betydande särskilda kostnader, som icke motsvarats av ökning i skattebidrag från kolonisterna. Då härtill komme, att kolonaten inrättats utan någon kommunernas medverkan och stundom mot deras önskan, syntes det länsstyrelsen uppenbart, att det understöd i form av kostnadsfri tomt och erforderligt virke å rot, som nu kunde beviljas skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn, icke kunde anses tillräckligt. Förutom de anslag, som numera plägade beviljas för beredande av inackordering och anordnande av skolskjutsar och vilka anslag kunde tillgodokomma så väl kolonisters som andras barn, föresloge skolöverstyrelsen, att, efter prövning i varje särskilt fall, skoldistrikt, som nödgades inrätta skola vid kolonatsamhälle, måtte beviljas antingen hyresbidrag, om lämpliga lokaler funnes att förhyra vid kolonatet, eller byggnadsbidrag, om nybyggnader bleve nödvändiga. Till denna mening anslöte sig länsstyrelsen, som beträffande förhållandena i Jämtlands län upplyste, att endast två kolonat förekomme, där till följd av kolonatens storlek och läge svårigheter yppat sig vid skolundervisningens ändamålsenliga ordnande. Under år 1926 hade emellertid vid båda dessa kolonat inrättats mindre folkskola, därvid lokaler för såväl skola som lärare förhyrts hos kolonister. Skolfrågan vid dessa kolonat torde, åtminstone för åtskilliga år framåt, få anses vara tillfredsställande ordnad. Men länsstyrelsen ansåge billigheten fordra, att statsbidrag beviljades till gäldande, helt eller delvis, beroende på utredning i varje fall, till bestridande av de hyresbelopp, skoldistrikten nu måste vidkännas.

Länsstyrelsen i Umeå har, med överlämnande av från Västerbottens läns kolonisationsnämnd inhämtat yttrande, för sin del tillstyrkt bifall till skolöverstyrelsens framställning.

Slutligen har *länsstyrelsen i Luleå* anfört, bland annat, att länsstyrelsen i likhet med skolöverstyrelsen ansåge det påkallat, att särskilda åtgärder vidtoges från statsmakternas sida för ordnandet av skolfrågan för barn till här avsedda kolonister. Med framhållande av att förhållandena gestaltade sig väsentligt olika på olika kolonisationsområden — sålunda funnes det kolonisationsområden, där skolfrågan utan svårighet läte ordna sig, och områden, på vilka kolonisterna vore framgångsrika och därför en styrka för bygden — anför länsstyrelsen, att det syntes riktigt att, såsom skolöverstyrelsen framhållit, hjälpbehovet prövades i varje särskilt fall; och har länsstyrelsen med anledning härav funnit sig böra biträda det förslag i ämnet, som skolöverstyrelsen framlagt.

Uti en vid 1928 års riksdag väckt motion hemställdes, att riksdagen måtte besluta att

1) bestämmelserna enligt 29 § i allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker inom Norrland och Dalarna jämväl måtte gälla för kommuner, där s. k. kronotorp i större utsträckning vore belägna, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det övervägande, huruvida understöd utöver vad i ovannämnda bestämmelse sägs, måtte tillkomma

1928 års riksdags skrivelse, nr 219, i anledning av väckt motion om beredande åt sådana kommuner i Norrland och Dalarna, där

s. k. kronotorp i större utsträckning äro belägna, av visst understöd till skolväsendet.

kommun, som ådroges ökade kostnader för barn tillhörande kolonister, vilket övervägande enligt 1925 års riksdags beslut skulle inom ecklesiastikdepartementet företagas, även måtte gälla kommuner, som ådroges ökade kostnader i skolhänseende för kronotorpares barn.

Riksdagens jordbruksutskott, till vilket nämnda motion hänvisades, inhämtade till en början däröver utlåtande av skolöverstyrelsen, vari anfördes huvudsakligen följande:

Överstyrelsen hade i anledning av nämnda motion från vederbörande statens folkskolinspektörer inhämtat uppgifter angående inom respektive inspektionsområden förefintliga skoldistrikt med ett mera betydande antal s. k. kronotorpare, ävensom uppgifter rörande dels de särskilda fall, då ifrågavarande bebyggelse föranlett skoldistrikten att upprätta nya skolor eller läraravdelningar och att uppföra nya skolbyggnader, dels de särskilda fall, i vilka behov av nya skolbyggnader för tillgodoseende huvudsakligen av kronotorparnas intressen kunde anses föreligga.

Av berörda uppgifter inhämtades bland annat, att i skoldistrikten inom Dalarnes södra, Dalarnes norra, Hälsinglands södra, Medelpads och Jämtlands södra inspektionsområden kronotorpare och odlingslägenhetsinnehavare förekomme endast i spridda fall, och att några särskilda skolor eller läraravdelningar icke vare sig nu eller framdeles torde för deras räkning erfordras. Även beträffande sådana skoldistrikt inom övriga inspektionsområden, där ett större antal kronotorpare och odlingslägenhetsinnehavare vore bosatta, framginge av de lämnade uppgifterna, att torp och odlingslägenheter i många fall låge så spridda, att för dem icke lämpligen kunde upprättas särskilda skolor. Där i dylika fall barnen icke kunde hänvisas till någon på rimligt avstånd belägen skola, ordnades skolgången lämpligast genom inackordering eller genom anordnande av skolskjutsar. Åtskilliga folkskolinspektörer och skolrådsordförande framhölle därför behovet av större statsbidrag till inackordering av skolbarn och till skolskjutsar, och att ökade sådana bidrag måtte tilldelas framför allt sådana skoldistrikt, som hade att genom dylika anordningar sörja för ifrågavarande barns skolgång.

Emellertid vore i icke få skoldistrikt kronotorpare och odlingslägenhetsinnehavare bosatta i så stort antal och under sådana förhållanden, att skoldistrikten därav föranletts att inrätta särskilda skolor, eller att de i en nära framtid syntes bliva nödsakade att inrätta sådana, varav givetvis följde även behovet av nya skolbyggnader.

Bland skoldistrikt, som för ifrågavarande ändamål kunde vara i behov av nya skolbyggnader, nämndes Rogsta i Gävleborgs län, Tåsjö, Bodum, Fjällsjö, Ramsele, Anundsjö och Junsele i Västernorrlands län, Ström i Jämtlands län, Lycksele, Stensele, Vilhelmina, Jörn och Norsjö i Västerbottens län, Älvsby, Hortlax, Överluleå, Jokkmokk, Råneå, Övertorneå, Korpilombolo, Junosuando och Överkalix i Norrbottens län.

Behovet av nya skolbyggnader huvudsakligen för tillgodoseende av kronotorpares och odlingslägenhetsinnehavares intressen beräknades i nämnda skoldistrikt till sammanlagt mellan 30 och 40 anläggningar.

Vid en undersökning av här berörda förhållanden framginge otvetydigt, att ett stort antal skoldistrikt i landets nordligaste trakter ställdes inför betydande svårigheter och ådroges ansenliga kostnader genom den här ifråga-

varande bebyggelsen å kronans mark, vilken bebyggelse av kommunerna icke sällan såges med oblida ögon just på grund av de ökade kostnader särskilt för skolväsendet, som den medför. Visserligen måste medgivas, att statsmakterna på olika vägar kommit särskilt skoldistrikten i övre Norrland till avsevärd hjälp vid ordnandet och uppehållandet av skolväsendet i allmänhet, varvid i synnerhet finge erinras om statsbidragen till inackordering av skolbarn, till anordnande av skolskjutsar samt till uppförande av skolhem och folkskolebyggnader, men i de speciella fall, varom här vore fråga, syntes skoldistrikten kunna anses berättigade till ytterligare stöd från det allmänna. Överstyrelsen kunde för sin del icke finna det mindre befogat eller behövligt, att staten lämnade hjälp till anskaffande av skolbyggnader för kronotorpares och odlingslägenhetsinnehavares barn, än att sådan hjälp lämnades vid uppförande av skolbyggnader, avsedda för kolonisternas barn, varför överstyrelsen finge uttala sin anslutning till av motionärerna anförda synpunkter och förslag.

För egen del anförde jordbruksutskottet i utlåtande den 20 april 1928, nr 50, bland annat följande:

Med förevarande motion avses att bereda vederbörande kommuner samma hjälp med avseende å ordnandet av skolförhållandena för skogstorpares och odlingslägenhetsinnehavares barn, som redan är medgiven eller må komma att bestämmas ifråga om kolonisternas barn. Den av skolöverstyrelsen gjorda utredningen torde giva vid handen, att sakliga skäl tala för åtgärder i dylikt syfte. Utskottet, som finner framställningen behjärtansvärd, anser sig därför böra förorda beslut av den innebörd motionärerna avse.

I skrivelse den 19 maj 1928, nr 219, har härefter riksdagen, under åberopande av jordbruksutskottets ovanberörda, av riksdagen godkända utlåtande, *dels* anmält, att riksdagen medgivit, att det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd må lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för skogstorpares och odlingslägenhetsinnehavares barn, genom avgiftsfritt upplåtande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke; *dels ock* anhållit, att utredningen huruvida ytterligare statligt understöd bör beredas vissa skoldistrikt, som ådragas ökade skolkostnader för barn tillhörande kolonister, må komma att omfatta även skoldistrikt, som få vidkännas dylika kostnader för skogstorpares och odlingslägenhetsinnehavares barn.

Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1928.

Genom beslut den 29 juni 1928 anbefallde Kungl. Maj:t domänstyrelsen och skolöverstyrelsen att, med anledning av vad riksdagen i sin ovanberörda skrivelse nr 219 anfört, till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag i fråga om de åtgärder, som kunde böra av Kungl. Maj:t vidtagas för beredande åt sådana kommuner i Norrland och Dalarna, där s. k. ronotorp i större utsträckning vore belägna, av ökat understöd till skolväsendet.

Domänstyrelsens och skolöverstyrelsens utredning den 17 juni 1929.

Med skrivelse den 17 juni 1929 hava härefter domänstyrelsen och skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t inkommit med den sålunda anbefallda utredningen och därvid anfört huvudsakligen följande:

I den motion, som föranlett riksdagens ifrågavarande skrivelse, har framhållits, hurusom jämlikt § 29 förordningen den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd må lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn, genom upplåtande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke. Motionärerna hava vidare erinrat om att 1925 års riksdag till ecklesiastikdepartementet för övervägande och utredning hänskjutit frågan, huruvida skattetyngd skolkommun, som ådrages ökade kostnader för barn tillhörande kolonister — särskilt sådana som inflyttat från annan kommun — härutöver må kunna komma i åtnjutande av särskilt understöd. Detta gällde kolonisterna; enligt motionärernas uppfattning vore emellertid förhållandena fullt analoga för de s. k. kronotorparna eller innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter i Norrland och Dalarna. Sålunda hade särskilt inom vissa socknar, där kronoparkerna varit mer ägnade för odling och bebyggelse än i andra, kronotorp anlagts i betydande omfattning och vore dessa kronotorp i stor utsträckning upplåtna till från andra kommuner inflyttade personer.

Såsom framgår av jordbruksutskottets över motionen avgivna utlåtande (nr 50), har skolöverstyrelsen i anledning av motionen infordrat uppgifter från vederbörande statens folkskolinspektörer angående inom respektive inspektionsområden förefintliga skoldistrikt med ett mera betydande antal s. k. kronotorpare, ävensom uppgifter rörande dels de särskilda fall, då ifrågavarande bebyggelse föranlett skoldistrikten att upprätta nya skolor eller läraravdelningar och att uppföra nya skolbyggnader, dels de särskilda fall, i vilka behov av nya skolbyggnader för tillgodoseende huvudsakligen av kronotorparnas intressen kunde anses föreligga. I det yttrande, som av skolöverstyrelsen avgivits till jordbruksutskottet och som i åberopade utskottsutlåtandet refererats, har lämnats en resumé av de från folkskolinspektörerna inkomna uppgifterna, vartill ämbetsverken tillåta sig hänvisa.

För att få frågan mer allsidigt belyst har domänstyrelsen hört jämväl vederbörande skogspersonal, som genom sin nära kontakt med och i regel mycket goda kännedom om den på kronoparkerna bosatta befolkningen har de bästa förutsättningar att bilda sig en riktig uppfattning i denna angelägenhet. Skogspersonalen, som satts i tillfälle taga del av de av folkskolinspektörerna för respektive distrikt lämnade uppgifterna, har icke i samma grad som sistnämnda tjänstemän funnit förhållandena för närvarande p[illegible] kalla inrättande av nya skolor.

Sålunda har överjägmästaren i Övre Norrbottens distrikt anfört, att de inom distriktet befintliga odlingslägenheterna och skogstorpen i regel förekomma spridda eller i så små grupper, att uppförande av särskilda skolhus för innehavarnas barn ej kunde ifrågakomma. En lämpligare lösning av skolproblemet vore, enligt överjägmästaren, ett utsträckt tillämpande a[illegible] systemet med bidrag till barnens vistelse i skolhem eller arbetsstugor. [illegible] vissa fall kunde även anordnandet av skolskjutsar ställa sig förmånlig. Om emellertid särskilda skolor för ifrågavarande ändamål skulle inrättas, kunde

detta tänkas ifrågakomma i fem fall, nämligen å kronoparkerna Narken och Ohtanajärvi i Korpilombolo socken, kronoparkerna Tallberget och Ängeså i Överkalix socken samt kronoparken Tallberg i Råneå socken. I ett av dessa fall, nämligen beträffande kronoparken Ohtanajärvi, skulle inrättandet av en särskild skola komma jämväl kolonister tillgodo. En dylik skola, avsedd huvudsakligen för barn till kolonister och odlingslägenhetsinnehavare, vore redan under uppförande å kronoparken Östra Limingojärvi i Korpilombolo socken. Huru skolfrågan än ordnades, borde det vara staten angeläget att genom understöd i en eller annan form lätta den börda, som ifrågavarande bebyggelse medfört för vissa skoldistrikt. Det borde emellertid observeras, att innehavare av skogstorp och odlingslägenheter i regel utgjordes av ortsbor, medan kolonisterna i många fall inflyttat från andra trakter, och kunde det av denna anledning ifrågasättas, huruvida icke ett eventuellt statsunderstöd till kommuner med ett större antal skogstorp och odlingslägenheter borde givas en snävare begränsning än åt skoldistrikt med kolonat.

Jämväl inom Nedre Norrbottens överjägmästardistrikt synas förhållandena i allmänhet icke motivera uppförande av särskilda skolor för barn till innehavare av skogstorp och odlingslägenheter, då nämligen dessa antingen ligga allt för mycket spridda i förhållande till varandra eller ock äro belägna relativt nära redan befintliga skolor. Endast i tre fall förelåge enligt överjägmästarens uppfattning något behov av nya skolbyggnader för nu ifrågavarande ändamål inom den närmare framtiden, nämligen å kronoparken Vargisåvattnen i Jokkmokks socken, i Östrands by samt å kronoparken Petbergsliden i Älvsby socken.

Beträffande de inom Skellefteå överjägmästardistrikt belägna skoldistrikten hade av vederbörande folkskolinspektör ej förordats upprättande av några nya skolor för barnen till kronotorparna. Samma ståndpunkt intages av skogspersonalen, som i likhet med folkskolinspektören i stället förordat ökade bidrag till inackordering av barnen i skolhem eller enskilda hem och till skolskjutsar.

Överjägmästaren i Umeå distrikt har ej funnit något behov av nya skolhusbyggnader i nu ifrågavarande syfte föreligga mer än inom två kronotorpsområden, nämligen Juktån i Stensele socken och Säter inom Lycksele socken. Överjägmästaren har i övrigt ifrågasatt, huruvida med hänsyn till de stora inkomster i form av skatter, kommuner med större areal kronoskogar åtnjöte, några verkligt berättigade krav på understöd av här ifrågavarande art kunde framställas, helst som skogstorpen och odlingslägenheterna i regel vore upplåtna till folk från orten.

I Härnösands distrikt, där skogstorp och odlingslägenheter förekomma till större antal än inom övriga överjägmästardistrikt, skulle enligt den av vederbörande folkskolinspektörer verkställda utredningen erfordras ej mindre än 14 à 16 nya skolor, avsedda huvudsakligen för barn till innehavare av dylika lägenheter. Skogspersonalen har ansett dylika nya skolhusbyggen erforderliga endast i 10 à 11 fall, men har uttalat sig för ökat understöd av statsmedel såsom bidrag till kostnader för inackordering.

Inom Mellersta Norrlands distrikt och Dalarnas distrikt är antalet skogstorp och odlingslägenheter mycket ringa, och föreligger inom intetdera något behov att inrätta särskilda skolor för barn till skogstorpare och odlingslägenhetsinnehavare.

En sammanställning av skogspersonalens uppgifter ger vid handen, att

särskilda skolhusbyggen för nu ifrågavarande ändamål skulle kunna ifrågakomma i omkring 20 fall. Man har emellertid i allmänhet hävdat, att kronotorparnas skolfråga i största möjliga utsträckning bör lösas enligt andra linjer, dels genom utnyttjande av de möjligheter, som kunna stå till buds hyresvägen, dels genom ökade bidrag till inackordering och till kostnader för skolhem och arbetsstugor samt i vissa fall även till skolskjutsar. Skogspersonalen har i övrigt i likhet med folkskolinspektörerna i allmänhet vitsordat behovet av ett kraftigare stöd från statens sida till den kommunala skoltungans lättande.

Ett av motiven för statsbidrag till denna bördas lättande i de kommuner, där kolonat förekomma i större utsträckning, har varit att kolonisterna till stor del utgjorts av från andra kommuner inflyttade personer. Detta motiv äger ifråga om kolonaten uppenbarligen ett visst berättigande även om dess betydelse kanske något överskattats. En avsevärd del av kolonaten äro nämligen upplåtna till personer ur ortsbefolkningen. De kolonat, som först upplätos till från andra orter inflyttade personer, i några fall med skäligen små förutsättningar att lyckas som kolonister, hava dessutom numera i ej ringa utsträckning överlåtits till folk från orten. I fråga om skogstorp och odlingslägenheter kan nämnda motiv ännu mindre åberopas, då nämligen dessa lägenheter i regel äro upplåtna till personer från orten. Vad beträffar skogstorpen härleda sig de äldre av dessa i många fall från olaga bosättningar, och torde det utan vidare kunna förutsättas, att dessa oftast skett genom folk från samma kommun. Detta gäller jämväl ifråga om övriga skogstorp och även om odlingslägenheterna och sammanhänger med själva tillkomstsättet för dessa lägenheter. Medan kolonaten kunna sägas hava tillkommit genom statligt initiativ, hava skogstorpen och odlingslägenheterna så att säga spontant framvuxit för att mottaga den på odling mer eller mindre inriktade arbetskraft, som ej funnit utrymme på de i enskild ägo varande jordbruksfastigheterna inom kommunen.

Även om sålunda likställandet i nu berörda hänseende av ifrågavarande lägenheter med kolonaten på sätt som skett, ej är fullt riktigt, finnas likväl tillräckligt många beröringspunkter för att motivera, att kommuner med ett större antal skogstorp och odlingslägenheter må kunna komma i åtnjutande av samma förmåner, som tillkomma eller avsetts att tillkomma kommuner, där skolkostnaderna ökats på grund av förekomsten av kolonat, såväl kolonister som »kronotorpare» äro i regel mindre bemedlade och hänvisade att genom förtjänstarbete å kronoparkerna eller annorstädes söka sin utkomst. De kunna därför sällan ägna sig åt uppodlingen av lägenheterna med den intensitet, som är erforderlig, för att jordbruket som sådant skall kunna lämna lägenhetsinnehavaren hans huvudsakliga bärgning. Detta gäller ej endast de lägenheter, som avsetts mera som skogsarbetarboställen än som jordbrukslägenheter, utan även många av de större lägenheterna med goda jordbruksmöjligheter. Under dessa förhållanden är det lätt förklarligt, att för denna kronoparksbefolkning i stort sett har svårt att arbeta sig upp till sådan ekonomisk ställning, att den i mera avsevärd mån kan lämna bidrag till den kommunala budgeten.

Av de av motionärerna uttryckta tvenne önskemålen har det första redan förverkligats genom det jämlikt åberopade riksdagsskrivelsen nr 219 gjorda medgivandet, att det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd må lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för skogstorpares och odlingslägen-

hetsinnehavares barn, genom avgiftsfritt upplåtande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke. Vad den andra frågan beträffar, d. v. s. i vad mån skogstorp och odlingslägenheter böra jämställas med kolonat vid bedömande av, huruvida ytterligare statligt understöd må kunna beredas skoldistrikt med ökade skolkostnader för barn till dylika lägenhetsinnehavare, finnas, såsom torde framgå av vad här ovan anförts, många skäl, som tala härför. Visserligen äro av kolonisterna ett förhållandevis större antal utsocknes, än vad fallet är ifråga om innehavarna av skogstorp och odlingslägenheter, men är denna olikhet endast en gradskillnad, ej en artskillnad. Båda kategorierna äro — eller bliva efter hand — kronans arrendatorer, och den olikhet, som för närvarande förefinnes ifråga om upplåtelsevillkor m. m., torde inom en nära framtid komma att utjämnas.

Beträffande lämpligaste sättet för skolfrågans ordnande i kommuner med genom kronoparkskolonisationen påtagligen ökade skolkostnader, finna ämbetsverken mycket tala för denna frågas lösning i huvudsak i enlighet med de riktlinjer, som kommit till synes i skogspersonalens här tidigare refererade uttalanden och som även förordats av en del folkskolinspektörer. Nyuppförande av huvudsakligen för barn till kolonister och innehavare av skogstorp och odlingslägenheter avsedda skolhus bör, med hänsyn till kostnaderna, sålunda ej förekomma annat än i verkligt trängande fall, då problemet alltså ej låter sig lösas på annat sätt, och efter så noggrann prövning som möjligt ej blott av de föreliggande utan även av de framtida förutsättningarna. För att utföra en dylik sannolikhetskalkyl med någon utsikt att träffa närmelsevis rätt, även för en tidpunkt ett eller annat tiotal år framåt, kräves uppenbarligen en grundlig kännedom om kolonien och dess utvecklingsmöjligheter i olika avseenden. Det gäller även vid uppgörandet av en sådan beräkning att kunna väga och avgöra, i vad mån den ena eller andra företeelsen är normalt förekommande eller endast mera tillfällig, ett bedömande, som givetvis fordrar erfarenhet och omdöme. För undvikande av dyrbara misstag är emellertid en dylik grundlig prövning för varje särskilt fall ofrånkomligen nödvändig.

Vid bedömande av frågan, i vad mån staten bör träda hjälpande emellan till den kommunala skoltungans lättande i kommuner med ökade skolkostnader för barn till kolonister samt skogstorpare och odlingslägenhetsinnehavare, göra sig olika synpunkter gällande. Det har å ena sidan ifrågasatts, huruvida kommuner, i vilka allmänna skogar förekomma i större utsträckning, överhuvud kunde med fog framställa några anspråk på särskilda bidrag från statsverket, detta på grund av de stora intäkter, som redan i form av skatter tillföras kommunerna från dessa skogar. Å andra sidan torde det få anses skäligt, att mera skattetyngda kommuner, som på grund av kolonisationsverksamheten å kronoparkerna påvisligen få vidkännas ökade skolkostnader, må kunna av statsmedel beredas ett lämpligt understöd. Att fastställa några särskilda regler för beräknande av detta understöds storlek låter sig svårligen göra, utan torde bidragen böra bestämmas för varje särskilt fall efter verkställd skälighetsprövning. Emellertid synes domänfonden icke böra belastas med några kostnader för nu ifrågavarande understöd utöver tillhandahållande av fri mark och fritt virke till uppförande av skolhus m. m. i nu ifrågavarande syfte, där en dylik åtgärd befinnes oundgängligen nödvändig, utan torde för dessa bidrag böra anlitas andra medel,

som kunna stå till buds eller som för dessa speciella ändamål av statsmakterna beviljas.

Ämbetsverken tillåta sig i detta sammanhang erinra om skolöverstyrelsens till Kungl. Maj:t den 13 juli 1926 ingivna utredning och förslag angående ifrågasatt ytterligare statsunderstöd till skolor, anordnade för barn till kolonister å kronoparker i Norrland och Dalarna. Överstyrelsen hemställde däri, att Kungl. Maj:t täcktes *dels* för anskaffande av lokaler till skolor för kolonistbarn i Norrland och Dalarna för budgetåret 1927/1928 av riksdagen äska ett förslagsanslag på extra stat av 50,000 kronor, *dels* för riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i kungörelsen den 28 maj 1926 angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn, att däri givna bestämmelser utsträckas till att omfatta skoldistrikt även inom Gävleborgs, Kopparbergs och Västernorrlands län, i vad angår skolor avsedda för kolonistbarn. Vad i nämnda hemställan föreslås beträffande underlättande av skolundervisning för barn till kolonister synes tillämpligt även beträffande nu föreliggande fråga om utsträckt statshjälp för beredande av undervisning åt barn till kronotorpare och odlingslägenhetsinnehavare.

Såsom en sammanfattning av det sagda hava ämbetsverken slutligen anfört

att mera skattetyngda kommuner med ökade skolkostnader på grund av kronoparkskolonisationen synas — oberoende av huruvida denna skett genom anläggande av kolonat eller genom skogstorp eller odlingslägenheter — böra kunna beredas ett skäligt understöd även utöver den förmån, som beretts dem genom möjligheten att kunna erhålla fri mark och fritt virke å rot till skolbyggnader;

att detta understöd synes lämpligast böra beviljas — ej enligt vissa på förhand fixerade normer — utan efter prövning i varje särskilt fall av alla på frågan inverkande faktorer;

att för ändamålet ett särskilt anslag bör äskas av riksdagen och således domänfonden ej belastas med några kostnader för ifrågavarande angelägenhet utöver tillhandahållande i förekommande fall av fri mark och fritt virke till skolbyggnader;

att i kungörelsen den 28 maj 1926 angående statsbidrag till vissa skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län för inackordering av skolbarn sådan ändring bör göras, att däri givna bestämmelser utsträckas till att omfatta skoldistrikt även inom Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län, i vad angår barn till kolonister, kronotorpare och odlingslägenhetsinnehavare; samt

att till följd härav ävensom för beredande av ökade möjligheter att anordna skolskjutsar för ifrågavarande barn anslagen till inackordering av skolpliktiga barn och till anordnande av skolskjutsar böra i erforderlig mån ökas.

Departementschefen.

Jag vill till en början erinra om att, sedan 1928 års riksdag avlät sin ovannämnda skrivelse i ämnet, vissa ändringar skett i lagstiftningen beträffande jordupplåtelser å de norrländska kronoparkerna. Genom beslut av 1929 års riksdag har tillkommit en ny upplåtelseform, nämligen kronotorpen. De redan skedda upplåtelserna av skogstorp och odlingslägenheter skola visserligen äga bestånd men några nya upplåtelser av sådana skola icke förekomma efter ikraftträdandet av 1929 års lagstiftning. Beträffande kronotorpare gälla i det hänseende, som här är i fråga, samma förhållanden som beträffande innehavare av skogstorp och odlingslägenheter. Min efterföljande framställning avser därför samtliga dessa tre kategorier, om vilka jag i mitt anförande — där de ej uttryckligen hållas särskilda — begagnar den gemensamma beteckningen kronotorpare.

Utredningen i ärendet har visat, att på sina håll svårigheter uppstått i fråga om beredande av skolundervisning för kronoparkskolonisters och kronotorpares barn, ävensom att denna angelägenhet förorsakat och fortfarande förorsakar skoldistrikten betydande särskilda kostnader. De flesta härav berörda skoldistrikten äro också hårt skattetyngda och i ekonomiskt hänseende mindre bärkraftiga. Härtill kommer vidare, att kolonisationen även i andra hänseenden, t. ex. i fråga om fattigvård, medfört ökade utgifter för kommunerna utan motsvarande ökning i inkomster genom skattebidrag från kolonisterna. Från flera håll vitsordas också, att kolonisationen framkallat bekymmer inom kommunerna, så att dessa anse sig icke kunna utan särskild hjälp från statens sida sörja för kolonistbarnens skolundervisning, i synnerhet som kolonaten upprättas utan någon kommunernas medverkan och understundom mot deras vilja och önskan.

Det understöd, som genom § 29 av gällande kungörelse angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna tillförsäkrats vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn — genom upplåtande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke — har genom ovanberörda beslut av 1928 års riksdag utsträckts att gälla jämväl skola, avsedd huvudsakligen för skogstorpares och odlingslägenhetsinnehavares barn. Sådant understöd bör givetvis även utgå för skola, avsedd huvudsakligen för kronotorpares barn, vartill särskilt medgivande av riksdagen torde böra inhämtas.

Emellertid visar den nu föreliggande undersökningen, att enbart ett sådant understöd som det nyss berörda icke är tillräckligt.

I de i ärendet avgivna yttrandena har från flera håll understrukits, att kolonisternas och kronotorparnas skolfråga i största möjliga utsträckning bör lösas enligt andra linjer än genom nybyggnader, nämligen dels genom utnyttjande av de möjligheter, som kunna stå till buds hyresvägen, dels ock genom ökade bidrag till inackordering samt i vissa fall även till skolskjutsar.

Bidrag från anslagen till inackordering och skolskjutsar kunna redan nu

erhållas för här ifrågavarande ändamål och hava också, såsom jämväl av utredningen i ämnet framgår, vid flera tillfällen med gott resultat kommit till användning. De besparingar i kostnader för skollokaler, som genom ett anlitande av dessa anslag kunna åvägabringas både för statsverket och för det enskilda skoldistriktet, göra en användning i första hand av dessa utvägar synnerligen önskvärd. Någon förhöjning av det till bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn utgående anslaget, vilket under punkt 204 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslagits skola för budgetåret 1930/1931 upptagas med ett belopp av 60,000 kronor, torde icke av denna anledning vara erforderlig.

Det för bidrag till inackordering nu utgående anslaget är för närvarande avsett för skoldistrikt inom Jämtlands och Västerbottens län samt Norrbottens län med undantag av rikets nordligaste gränsorter. Förslag har nu framställts om att rätten till bidrag från anslaget till inackordering skulle utsträckas till att omfatta jämväl skoldistrikt inom Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län.

Anslaget till inackorderingsbidrag utgår för innevarande budgetår med ett belopp av 315,000 kronor, och under punkt 203 av 1930 års åttonde huvudtitel har föreslagits, att anslaget skulle upptagas med samma belopp jämväl för budgetåret 1930/1931. Vägande skäl hava enligt min mening anförts till förmån för en utsträckning av denna bidragsverksamhet även till skoldistrikt inom Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län. Då jag emellertid av budgetära skäl sett mig förhindrad att för sistnämnda budgetår föreslå en ökning av anslaget, anser jag mig nu icke böra förorda en sådan utsträckning, som nyss sagts, enär detta ju skulle leda till en minskning av understöden till de skoldistrikt, som för närvarande äro berättigade till bidrag från detta anslag. Jag förutsätter dock, att frågan om en utsträckning av anslagets giltighet skall inom en snar framtid kunna ånyo upptagas till prövning. Dessförinnan bör likväl genom överstyrelsens försorg en närmare utredning ske rörande den merkostnad för statsverket, som härav må föranledas.

Emellertid kommer alltid ett antal fall att återstå, då ingen av de nu av mig i det föregående angivna utvägarna kan visa sig lämplig eller ändamålsenlig, utan vederbörande skoldistrikt bliva nödsakade att antingen genom förhyrning eller nybyggnad sörja för här ifrågavarande befolknings behov av skollokaler och lärarbostäder. Detta kommer givetvis att medföra stora och — särskilt för skoldistrikt av den ringa ekonomiska bärkraft, varom här som oftast är fråga — även synnerligen kännbara utgifter. Jag anser mig därför böra ansluta mig till de framkomna förslagen om att i dylika fall särskilt statsbidrag för skollokalers och lärarbostäders anskaffande ävensom till en första uppsättning av inventarier och undervisningsmateriel bör utgå.

Såsom skolöverstyrelsen och domänstyrelsen framhållit, tala starka skäl för att det sålunda ifrågasatta statsunderstödet må utgå ej enligt vissa på

förhand fixerade normer utan efter prövning i varje särskilt fall av alla på frågan inverkande faktorer. Till denna uppfattning anser jag mig böra uttala min anslutning.

De närmare bestämmelser, som må bliva erforderliga för anslagets utgående, torde det framdeles få ankomma på Kungl. Maj:t att efter vederbörandes hörande utfärda. Dessa bestämmelser torde i huvudsak böra få det innehåll, som av skolöverstyrelsen angivits i dess utlåtande den 13 juli 1926 och som av mig återgivits å sid. 10 i det föregående.

Vad beträffar storleken av det anslag, som för ändamålet må bliva erforderligt för budgetåret 1930/1931, har skolöverstyrelsen utan att verkställa några närmare kalkyler beräknat, att ifrågavarande understödsverksamhet första året skulle kräva ett anslag av 50,000 kronor. Överstyrelsen har föreslagit, att detta anslag måtte erhålla karaktären av förslagsanslag. Enligt min mening är det icke lämpligt, att ett anslag för sådana ändamål, om vilka här är fråga, gives förslagsanslags natur, utan anslaget bör rätteligen, såsom fallet är med andra liknande anslag under åttonde huvudtiteln erhålla beteckningen av reservationsanslag. Med hänsyn emellertid till svårigheten att, innan närmare erfarenhet vunnits, med någon säkerhet uppskatta anslagsbehovets storlek vill jag dock förorda, att anslaget under det första året, d. v. s. budgetåret 1930/1931, upptages såsom förslagsanslag. Då något behov av statsbidrag till skolhusbyggnader, enligt vad av utredningen framgått, åtminstone tills vidare icke föreligger inom Kopparbergs och Gävleborgs län och de skolanläggningar, för vilka bidrag kan komma ifråga inom de övriga länen, i regel torde vara av mindre omfattning, anser jag anslagets belopp lämpligen kunna bestämmas till 30,000 kronor för budgetåret 1930/1931.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd må lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kronotorpares barn, genom avgiftsfritt upplåtande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke,

dels och till särskilt understöd åt skolväsendet i skoldistrikt inom Norrland och Dalarna på grund av kronoparkskolonisation eller upplåtelse av kronotorp, skogstorp eller odlingslägenheter för budgetåret 1930/1931 anvisa ett *extra* förslagsanslag av . . . . . kronor 30,000: — att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av mig i det föregående angivits, samt enligt de

närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
E. Meurling.